

Grzegorz Szymanowski
przy współpracy Witolda Bobińskiego

OD RENESANSU
DO REWOLUCJI
PAŹDZIERNIKOWEJ

znak DLA
SZKOLEŃ

KRAKÓW 2001

Spis treści

rozdział I: Renesans

1. Świat odrodzenia	10
1.1. „Nic, co ludzkie, nie jest mi obce”	10
1.2. Renesansowi władcy i ich poddani	14
1.3. Renesansowi poddani	16
2. Reformacja	19
2.1. Nowe myślenie o tej samej religii	19
2.2. Tolerować czy zwalczać?	22
3. Reforma katolicka	26
3.1. Kościół nowy czy odnowiony?	26
3.2. Jak pozyskać wiernych?	29
O czym nie mówiliśmy?	32
Pytania • Zagadki • Hipotezy	32
To warto przeczytać	32
Chronologia	33

rozdział II: Rzeczpospolita w XVI wieku

4. Bogactwo Rzeczypospolitej	36
4.1. Wisłą do Gdańska	36
4.2. Kto mieszkał w tym kraju?	41
5. Rzeczpospolita – król, magnaci czy szlachta?	45
5.1. Kto ma rządzić w Polsce?	45
5.2. Jedno czy dwa państwa?	48
6. Polscy władcy	51
6.1. Synowie Kazimierza Jagiellończyka	51
6.2. Ostatni Jagiellon	55
6.3. Jak wybrać króla	58
6.4. Wielki kanclerz i jego królowie – król pierwszy: Henryk Walezy	61
6.5. Wielki kanclerz i jego królowie – król drugi: Stefan Batory	62
6.6. Wielki kanclerz i jego królowie – król trzeci: Zygmunt III Waza	64

O czym nie mówiliśmy?	68
Pytania • Zagadki • Hipotezy	68
To warto przeczytać	68
Chronologia	69

rozdział III: Barok

7. Wybujała epoka	72
7.1. Wybujała fantazja (o sztuce baroku)	72
7.2. Wybujałe temperamenty (o ludziach baroku)	74
7.3. Z wizytą u Króla Słońce	78
8. Wiek wojen	83
8.1. Europa (i świat) w ogniu	83
O czym nie mówiliśmy?	88
Pytania • Zagadki • Hipotezy	88
To warto przeczytać	88
Chronologia	89

rozdział IV: Państwo Sarmatów, czyli Rzeczpospolita w wieku XVII i pierwszej połowie XVIII wieku

9. Rzeczpospolita w opałach	92
9.1. Sarmaci	92
9.2. Królowie i bezkrólewia – Władysław IV Waza	96
9.3. Królowie i bezkrólewia – Jan Kazimierz Waza	99
9.4. Królowie i bezkrólewia – chcemy „Piasta”!	101
9.5. Królowie i bezkrólewia – „Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa”	104
9.6. Magnaci górą!	107
10. Na wschodniej granicy	109
10.1. Konflikt tragiczny – Kozacy	109
10.2. Konflikt nie do ugасzenia – Moskwa	114
11. Na południowym wschodzie	117
11.1. Konflikt nieustanny – Tatarzy	117
11.2. Konflikt trudny – Turcja	120
12. Najeźdźcy z Północy	124
12.1. Konflikt niepotrzebny – Szwecja	124

12.2. Jak długo można rabować jeden kraj – czyli o skutkach wojen dla Rzeczypospolitej	129
O czym nie mówiliśmy?	132
Pytania • Zagadki • Hipotezy	132
To warto przeczytać	132
Chronologia	133

rozdział V: Oświecenie

13. Przełom oświeceniowy w Europie	136
13.1. Wolter i inni	136
13.2. Co „oświeciło” oświecenie	139
14. Błaski oświecenia w Sarmacji	142
14.1. Na ratunek Rzeczypospolitej (na razie atramentem)	142
14.2. Szablą czy piórem? – od konfederacji barskiej do Konstytucji 3 maja	144
15. W krajach sąsiednich (i nie tylko) w XVIII wieku	149
15.1. Władza „absolutyzmu oświeconego” i monarchii konstytucyjnej	149
15.2. „Klasyczne jest to, co zdrowe”	153
16. Dwie rewolucje	157
16.1. Zbuntowana kolonia, czyli jak powstała pierwsza konstytucja	157
16.2. Rewolucja francuska – król, prawnicy i rozszczęszonego lud	162
17. Tragedia Rzeczypospolitej	167
17.1. Jak wykraść kraj po kawalku, czyli rozbiory	167
17.2. Powstanie kościuszkowskie	173
O czym nie mówiliśmy?	176
Pytania • Zagadki • Hipotezy	176
To warto przeczytać	176
Chronologia	177

rozdział VI: Krwawy początek XIX wieku

18. Epoka napoleońska	180
18.1. „Ten mąż, bóg wojny...”	180
18.2. „Co Francuz wymyśli, to Polak polubi”	185

18.3. Jak wygrać z najlepszym?	192
18.4. „Wiedeński porządek”	195
O czym nie mówiliśmy?	198
Pytania • Zagadki • Hipotezy	198
To warto przeczytać	198
Chronologia	199

rozdział VII: Romantyzm – szaleństwo czy metoda?

19. Bunt młodych	202
O czym nie mówiliśmy?	206
Pytania • Zagadki • Hipotezy	206
To warto przeczytać	206
Chronologia	207

rozdział VIII: Polacy bez niepodległego państwa

20. Powstania narodowe	210
20.1. W Królestwie Polskim	210
20.2. Powstanie listopadowe i co dalej?	213
20.3. Styczeń, który trwał ponad rok	219
21. Losy Polaków	223
21.1. Na emigracji	223
21.2. Pracować czy walczyć – a może walczyć, pracując?	228
O czym nie mówiliśmy?	232
Pytania • Zagadki • Hipotezy	232
To warto przeczytać	232
Chronologia	233

rozdział IX: Europa i technologia

22. Jak przemysł zmienił ludzkie życie	236
22.1. Nauka i wynalazki – zmiany w życiu codziennym	236
22.2. Robotnicy – jak zmienić ich los?	242

23.	Tworzenie podstaw nowoczesnej demokracji w Europie i w Ameryce Północnej	246
23.1.	Konstytucje w Europie	246
23.2.	Amerykański sen o wolności	250
24.	Przemiany na mapie politycznej Europy i świata – procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec	253
24.1.	„Krew i żelazo” – zjednoczenie Niemiec i Włoch	253
24.2.	„Krew i opium” – kolonializm	257
25.	Kultura Europy uprzemysłowionej	262
25.1.	Artyści „w służbie postępu” i artyści zbuntowani	262
	O czym nie mówiliśmy?	266
	Pytania • Zagadki • Hipotezy	266
	To warto przeczytać	266
	Chronologia	267

rozdział X: Polacy w technologicznym świecie

26.	Drugie pół wieku zaborów	270
26.1.	Polacy – poddani Rosji i Prus	270
26.2.	Autonomia Galicji	274
26.3.	Polacy i polityka, czyli „gdzie dwóch Polaków, tam trzy zdania na ten sam temat”	277
	O czym nie mówiliśmy?	280
	Pytania • Zagadki • Hipotezy	280
	To warto przeczytać	280
	Chronologia	281

rozdział XI: Pierwsza wojna światowa

27.	Pierwsza wojna światowa	284
27.1.	Po co ta wojna?	284
27.2.	Świat w okopach	286
28.	Polacy w latach Wielkiej Wojny	290
28.1.	Po czyjej stronie?	290

O czym nie mówiliśmy?	294
Pytania • Zagadki • Hipotezy	294
To warto przeczytać	294
Chronologia	295

rozdział XII: Dziesięć dni, które rozpoczęły epokę lęku

29. Rewolucje rosyjskie	298
O czym nie mówiliśmy?	302
Pytania • Zagadki • Hipotezy	302
To warto przeczytać	302
Chronologia	303